

Громик, Юрій, і Семеног, Олена. «Концепт освіта в українському та польському дискурсах: міждисциплінарний підхід». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 9, 2018, с. 34–46.
Hromyk, Yurii, and Semynoh, Olena. "The Concept of Education in the Ukrainian and Polish Discourses: an Interdisciplinary Approach". *Linguostylistic Studies*, iss. 9, 2018, pp. 34–46.

УДК [164.2:37]: [477: 438] 81'42

<https://doi.org/10.29038/2413-0923-2018-9-34-46>

КОНЦЕПТ ОСВІТА В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ ДИСКУРСАХ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

Юрій Громик

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

Олена Семеног

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
Суми, Україна

У статті з'ясовано особливості вербалізації концепту *освіта* в українському та польському освітньому дискурсах на засадах міждисциплінарного підходу. Завдання роботи – схарактеризувати базові поняття, сутність міждисциплінарного підходу, поняттєвий компонент концепту *освіта* в законодавчо-освітньому та освітньо-педагогічному дискурсах. Для аналізу концепту *освіта* запропоновано враховувати положення міждисциплінарну парадигму, в якій поєднано методи лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, педагогічної аксіології, положення когнітивно-дискурсивного, лінгвокультурологічного, лінгвоаксіологічного, праксеологічного підходів.

Ключові слова: концепт, дискурс, вербалізація, лексема, освіта.

Hromyk Yurii, Semynoh Olena. The Concept of Education in the Ukrainian and Polish Discourses: an Interdisciplinary Approach. The aim of the study is to reveal peculiar verbalization features of the concept of *education* in Ukrainian and Polish educational discourses, based on an interdisciplinary approach. The research tasks involve interpretation of the basic concepts, highlighting the essence of the interdisciplinary approach and basic components of the concept of *education* with a focus on the legislative-educational and educational-pedagogical contexts. The authors propose to analyze the concept of *education*, taking into account the basic principles of the interdisciplinary approach. This approach involves methods of linguoculturology, cognitive linguistics, pedagogical axiology, and the techniques of the cognitive-discursive, linguocultural, linguoaxiological, and praxeological approaches.

The conceptual and terminological education thesaurus of Ukraine and Poland is at a challenging stage of development on the way to their integration into the European educational space. The Law of Ukraine "On Education" (2017) defines the concept of education as the basis of intellectual, spiritual, physical, and cultural development of the individual, his/her successful socialization, economic well-being, a guaranty of a society and state development united by common values and culture. In the legislature of Poland (*Ustawa o szkolnictwie wyższym*), education is compared to a joint public treasure. The documents focus on the lexeme *quality* and the need for quality development of higher education and science, which contributes to the formation of professional, ideological, and civic

competencies in the relevant field of knowledge. In Ukraine and Poland, researchers demonstrate an increased interest in the praxeological aspect of the conceptual sphere of education, the main sememes of which are *success, efficiency, productivity*, which is, probably, due to both globalization process and mental features of every culture. The concept *education* is replenished with new terms like *continuing education, life-long learning, knowledgeable society, education capital*, and with international lexemes in educational vocabulary - *competence, pedeutology, andragogy, educology*. In general, the concept of education combines ethnocultural and European characteristics.

Key words: concept, discourse, verbalization, token, education.

Вступ. В Угоді між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (1997) акцентовано на сприянні сторін у вивченні української мови, літератури та українознавства в закладах вищої освіти Республіки Польща та польської мови, літератури і полоністики в закладах вищої освіти України. У діалозі двох культур початку третього тисячоліття якісно виявляють себе євроінтеграційний вектор розвитку освіти, освітні реформи, що активно впливають на інтенсивне формування тематичних груп концепту *освіта*. Комплексне вивчення концепту *освіта* в українському та польському дискурсах у вимірах лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, педагогічної аксіології дозволяє простежити соціокультурну динаміку українського та польського соціумів.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні особливостей вербалізації концепту *освіта* в українському та польському освітньому дискурсах на засадах міждисциплінарного підходу. **Завдання дослідження** – схарактеризувати базові поняття, сутність міждисциплінарного підходу, поняттєвий компонент концепту *освіта* в законодавчо-освітньому та освітньо-педагогічному дискурсах.

Матеріал і методи дослідження. Джерельна база дослідження – національні лексикографічні та енциклопедичні праці, міжнародні та українські й польські законодавчі документи, які подають поняттєво-термінологічний апарат сфери освіти, наукові дослідження з лінгвістики та педагогіки.

Для досягнення мети використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння й узагальнення. У процесі опрацювання мовного матеріалу застосовано описовий метод, аналіз словникових дефініцій. Для з'ясування образно-ціннісного аспекту компонента концепту залучено метод контекстного аналізу. Зіставний метод дозволив встановити особливості вербалізації концепту *освіта* в українській та польській мовних картинах світу.

Результати дослідження та дискусія. Американський мовознавець Е. Сепір писав: «...Дві різні мови ніколи не бувають настільки схожими, щоб їх можна було вважати засобом вираження однієї і тієї ж соціальної дійсності. Світи, в яких живуть різні суспільства, – це різні світи, а зовсім не один і той же світ...» (261). Спостереження за українською та польською

лінгвокультурами дозволяє пояснити існування спільних рис і відмінностей у способах сприйняття освіти носіями.

В антропоцентричній парадигмі останніх десятиліть набула актуальності зіставна лінгвокультурологія, яку дослідники (І. Голубовська, А. Загнітко, В. Карасик, В. Маслова, A. Dąbrowska) визначають як самостійну інтердисциплінарну галузь науки синтезувального типу, що на матеріалі двох і більше мов за допомогою системних методів та з орієнтацією на сучасні пріоритети й культурні настанови вивчає в зіставному ракурсі взаємодію мов і культур. Мета наукових студій із когнітивної лінгвістики, лінгвоконцептології, що теж отримують популярність, зауважує О. Селіванова, – описати семантику слів, словосполучень, фразеологізмів чи текстів, що стосуються пізнавальної діяльності людини, та, застосовуючи когнітивну інтерпретацію результатів лінгвістичного дослідження, моделювати зміст концепту (221).

В основу розуміння поняття «мовна картина світу» покладено твердження німецького філософа В. фон Гумбольдта про те, що «різні мови – це не різні звукові позначення одного і того ж предмета, а різні бачення його» (97). Узагальнення і систематизація наукових джерел дають підстави виокремити такі характеристики терміна *мовна картина світу*: сукупність зафіксованих в одиницях мови уявлень народу про дійсність; членування предметного і поняттєвого світу засобами мови – словниковими, граматичними одиницями (Єрмоленко); закріплені в мові комплексні знання про людину і світ (J. Bartmiński; R. Tokarski). Основою для мовної картини слугує концептуальна картина світу, що є універсальною для українського та польського народів з однаковим рівнем знань про світ. І. Серебрянська зазначає, що концептуальній картині світу відповідають поняття, а мовній – значення (345).

У національній мовній картині світу І. Голубовська вирізняє універсальний складник (загальний поняттєвий базис, сукупність «ментальних універсалій, позанаціональний мисленнєвий код, який виступає спільною основою природної мови, мислення та культури») та національно-специфічний, що «утворюється внаслідок перекодування єдиного для всіх етносів мисленнєвого коду на вербальний у межах конкретної етнічної мови, супроводжується накладанням національно-специфічних нюансів світовідчуття, світомислення й світооцінки на універсальну логіко-поняттєву основу» (12). Представники лінгвокогнітивного напрямку (В. Карасик, О. Семенюк, R. Tokarski) окреслюють поняття *ціннісної картини світу*. Здійснюючи розгляд поняттєвого компонента концепту *освіта*, керуємось у дослідженні і поняттям професійної картини світу, що слугує основою для ефективної діяльності людини у світі.

Термін *концепт* дослідники (В. Карасик, В. Кононенко, В. Маслова та ін.) характеризують із погляду лінгвокогнітивного та лінгвокультурологічного підходів як осередок культури в ментальному світі людини,

змістову сторону знака, представлену в ментальності; словесно виражену змістову одиницю свідомості, збагачену культурними смислами й індивідуальними асоціаціями, які реалізуються в мові за допомогою певного набору слів у контексті й відображають основні етапи розвитку мови й культури.

Поняття *дискурс*, як показує аналіз, мовознавці характеризують як зв'язний текст у сукупності з естралінгвальними (прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками (Загнітко 34); тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежно від тематики спілкування, а результатом визначено формування різноманітних мовленнєвих жанрів (Бацевич 154).

У дослідженні акцентуємо увагу на освітньому дискурсі. Аналіз наукових джерел засвідчує: освіта нині важливий чинник духовної і матеріальної скарбниці Європи й сучасного світу. Актуальне і для польської, і для української освітянських громад вирішення таких проблем, як надмірність знань та швидка їх деактуалізація, досить часто непридатність набутих освітніх кваліфікацій до змінної суспільної, економічної та культурної реальностей. На цьому тлі важлива мета освітнього дискурсу – аналіз професійної, суспільної, особистісної сфер для формування світогляду, моральних цінностей особистості й суспільства, формування нових знань про зміст освіти, методи і прийоми навчання і виховання. Різні варіанти освітнього дискурсу, зокрема освітньо-педагогічний, на якому акцентуємо увагу, об'єднує тематична побудова, соціальна сфера (освіта), комуніканти (педагог, викладач, учитель, учень), мета (соціалізація суб'єктів освітнього процесу), цінності.

Узагальнення наукових напрацювань І. Серебрянської дає підстави припускати, що концепт *освіта* важливо розглядати як особистісно-орієнтований, соціально-орієнтований, національно-орієнтований, ціннісно-орієнтований феномен. У межах лексико-семантичної групи *освіта* виділяємо ключові номінації, що характеризуються високою частотністю використання в законодавчо-нормативному, освітньо-педагогічному дискурсах, інтегральна ознака яких – «належність до освіти». Розглянемо деякі з понять: *освіта, вища освіта, науково-педагогічний працівник, педагогічний працівник, викладач, учитель, педагог, наставник, академічна культура*.

Важлива роль у з'ясуванні семантичного обсягу концепту *освіта* належить аксіологічному підходу, що передбачає розгляд ціннісних характеристик освіти. *Цінності*, за словником польської мови, визначають як «усе те, що гідне бажання і вибору, є кінцевою метою людських

прагнень» (*Słownik*). Поза системою цінностей, слушно зауважує K. Denek, освіта не має сенсу (21). Польський дослідник наголошує, що для освіти й науки засадничий характер мають цінності пізнання та цінності універсального (загальнолюдського) характеру. Для освіти властиві такі цінності, як новизна, істинність, творчість. Важливі також ясність, чіткість та очевидність знання, а також певні характеристики суб'єктів освітнього процесу: свобода, відповідальність, справжність, діалог, відкритість, повага.

Для аналізу інновацій в освіті доцільно застосовувати також і лінгвопраксеологічний підхід, що ґрунтується на принципах праксеології (якість, успішність, продуктивність, результативність, ефективність). Т. Котарбінський визначив праксеологію як загальну теорію ефективної організації діяльності, дисципліну, що синтезує дані різних наук, які відносять до організації праці, як «граматику дій», що в практичному плані з'ясовує шляхи і засоби підвищення продуктивності праці в кількісному і якісному смислах. Положення праксеології використовуємо в дослідженні новітніх понять в освітньо-педагогічному дискурсі.

Широкий тематичний спектр освітньо-педагогічного дискурсу пропонують і українські, і польські вчені (Гончаренко; Okoń). У працях подано основні поняття й терміни стосовно освітнього процесу, нові педагогічні теорії, концепції, категорії. Джерельною базою для довідкових видань слугують терміни з таких наук, як лінгвістика, педагогіка, психологія, філософія, інформатика тощо.

Аналіз законодавчих освітніх площин України і Польщі засвідчує, що поняттєво-термінологічний тезаурус освіти переживає складний етап становлення. У Законі України «Про освіту» (2017) поняття *освіти* визначено як основу інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. У законах Польщі (*Ustawa*) освіту порівняно зі спільним суспільним скарбом.

Питання освіти в Україні і Польщі регламентують як міжнародні (*Report; World*), так і національні документи. Серед лексем, які увиразнюють концепт *oswita* в міжнародних документах, яскравого забарвлення набуває *Європа-2020*. Так умовно названо стратегічний план розвитку Європейського Союзу, розроблений для 28 держав (*Report*). Документ характеризують три лаконічні пріоритети: розумний розвиток, що ґрунтований на знаннях та інноваціях; сталий розвиток і більш ефективне використання ресурсів, захист довкілля; розвиток, що сприяє соціальній та територіальній згуртованості.

Лексема *Європа-2020* отримує подальший розвиток у тексті Стратегії розвитку освіти в Польщі до 2020 року, де акцентовано увагу на лексемі *культура якості*, на потребі якісного розвитку вищої школи та науки (*Strategia*). Сема *якість* відображена і в лексемі *Україна-2030* (назва

стратегії розвитку держави «Україна-2030»), знаходить вияв і у визначенні вищої освіти, яке запропоновано в Законі України «Про вищу освіту» (2014): «Сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти».

У Законі України «Про вищу освіту» виокремлено кілька лексем для номінації учасників освітнього процесу, серед яких пріоритет належить лексемам на позначення педагогічних, науково-педагогічних працівників (у звичному розумінні – *викладачі, учителі, педагоги*). Лексему *педагог* у словникових та енциклопедичних, наукових джерелах (Гончаренко; *Енциклопедія; Словник*) схарактеризовано так: особа, яка займається викладацькою й виховною діяльністю, розробляє проблеми педагогіки; учитель; вихователь; науковий працівник / співробітник (науковець), який досліджує теоретичні проблеми педагогіки.

Більш семантично містка лексема *вчитель*. У словнику української мови вона означає особу, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі», є авторитетом у якій-небудь галузі, впливає на інших, передає свій досвід, знання, служить для них прикладом (*Словник*). У словнику польської мови запропоновано таку характеристику: людина, яка займається навчанням інших, професійно займається освітою – навчанням, вихованням інших; *педагог (Słownik)*. В.Оконь у «Новому педагогічному словнику» характеризує лексему *учитель* з урахуванням нових тенденцій і акцентує на семі *розвиток*: це особа, яка передає знання, навчає жити в суспільстві. Учитель навчає, виховує та розвиває учнів (дітей, підлітків, дорослих), що знаходяться під його опікою. Учитель стає таким, коли він розвивається. Така ж характеристика подана й у польській Карті вчителя (*Karta*).

Аналізуючи роль учителя в польському суспільстві, польський дослідник Z. Wiatrowski наголошує: «... Те, яким є суспільство, як мислить, як працює, що цінує, до чого прагне і в якій мірі – залежить, і то великою мірою, від учителя» (613). Ці ж ідеї сповідував український педагог І.Зязюн, який доводив, що головне призначення вчителя – навчити людину бути Людиною.

У польському словнику синонімів (*Największy*) запропоновано широкий спектр синонімів до лексеми *учитель*, що вияскравлюють її як окрему концентросферу: людина, яка віддана певній ідеї та проголошує її (*агітатор, апологет, активіст, експонент, проповідник, гуру, провісник, ідеолог, розповсюджувач, представник, першовідкривач, популяризатор, преторіанець, пропагандист, оратор, сіяч, послідовник, борець, поборник, розповсюджувач, оратор, послідовник*); у шкільному контексті – *викладач*; як особа, яка передає знання (*авторитет, репетитор, наставник, лідер,*

науковий керівник, педагог, еталон); як поважний вчитель (експерт, керівник, майстер, наставник, тренер); у значенні, що використовувалося у давнину (майстер, вихователь). Багатозначне слово пропонується у словнику і щодо виконання професійних функцій у вищій школі: особа, яка передає знання комусь (лектор, академічний учитель, коуч, демонстратор, інструктор, тренер); відповідальна за навчання (педагог-теоретик, наставник, ведучий, інструктор, стажер).

І. Серебрянська, провівши аналіз низки українських мовних та педагогічних словників, універсальною номінацією називає лексему *викладач*. Серед ознак цієї особи: здійснює викладацьку діяльність, читає лекції, веде уроки в навчальних закладах. Дослідниця також наводить синоніми: *педагог, учитель, інструктор, професор, наставник*. У «Національному освітньому глосарії: вища освіта» замість терміна *викладач* уведено *викладацький персонал* (teaching stuff) (14).

В українському освітньому дискурсі лексему *педагогічний працівник* вживають на позначення викладача й методиста, поняття *науково-педагогічний працівник* зреалізоване в таких лексемах: *викладач-стажист, асистент, старший викладач, викладач, доцент, професор*. У польському дискурсі вищої школи виділяють лексеми на позначення дидактичних працівників (*інструктор і лектор, викладач і старший викладач*); наукових та науково-дидактичних працівників (*асистент, ад'юнкт, професор візитуючий, професор надзвичайний*).

В освітньому просторі частотні різноманітні лексичні новотвори і неозапозичення. До новітніх понять «освітнього суспільства», які фіксують словники, належать лексеми *компетентний – kompetentny, miarodajny*, що означають «досвідчений у певній галузі; той, хто володіє компетенцією (повноважний, повноправний у вирішенні будь-якого питання)». Відповідно до «Універсального словника польської мови», «компетенція – це діапазон знань, умінь і навичок, здатності, адекватності до завдань із урахуванням трьох (знання, вміння, ставлення до...) або чотирьох (знання, вміння, здібності і ставлення) елементів, що входять до її структури» (*Uniwersalny*).

О. Тараненко на матеріалах української мови кінця XX – початку XXI ст. ґрунтовно описує формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства, серед яких – освіта, розкриває основні номінативно-аксіологічні тенденції в розвитку лексико-фразеологічного складу, системи словотворчих засобів та арсеналу прагматико-стилістичних засобів української мови під впливом мовної глобалізації.

З-поміж лексем, актуалізованих у наукових працях О. Тараненка, відзначимо «європейський вибір освіти», яку увиразнено в сучасних українському та польському суспільствах з метою «рівнятися на світові стандарти» і знайшла відображення в низці спільнокоренових слів: *європеєць, європейський, по-європейському, європейскість*.

В українському та польському дискурсах активізовано праксеологічний аспект концепту *освіта*; основні семи – *успіх*, *ефективність*, *результативність праці* – можуть бути зумовлені як глобалізацією, так і ментальними особливостями культури. О. Тараненко описує розширення, наприклад, семантичного діапазону слова *успішний* як відповідну характеристику дій, подій та їх результатів, а також часових відрізків, що «супроводжуються або завершується успіхом, який дає позитивні наслідки» (*бути успішним – бути престижним, у тренді, бути в мейнстрімі*). Помітну актуалізацію номінативно-аксіологічного комплексу «успіх» у системі цінностей мовного соціуму відзначав і Т. Котарбінський.

Лексема *ефективний* отримує широке коло значень: *ефективний менеджер, ефективний ректор*. О. Тараненко пропонує й оцінне переосмислення лексем *кар'єра, кар'єрист*, що позбулися конотації певної несхвальності і тепер в українському та польському соціумах уживані на позначення шанованих людей, які досягли успіху в житті: *успішна кар'єра, блискуча кар'єра* і т. ін.

Увиразнює потенціал уживання і прикметник *креативний*, зокрема на позначення певних рис людини, її діяльності та результатів цієї діяльності (*креативні здібності, креативне мислення, креативний потенціал, креативний підхід, креативна ідея, креативний проєкт* тощо). О. Тараненко пояснює відмінність у семантиці лексем *творчий / креативний*: *креативне / творче мислення, творчий клас*. Українське слово *творчий* належить до сфери духовності, а англійське *креативний* асоціюють із вживанням у сфері практичної діяльності.

В українській та польській дискурси початку XXI століття паралельно з міжнародними термінами «LLL» – *lifelong learning*, «*пожиттєва освіта*» (*life long education*), «*освіта дорослих*» (*adult education*), «*освіта, що продовжується*» (*continuing education, continuous education*) та ін. упевнено входить тематична група *неперервна освіта / kształcenie ustawiczne*, що репрезентує уявлення про освіту упродовж життя, самоосвіту, самовиховання (Okoń). Ключові лексеми концептосфери: *суспільство знань, освітній капітал, суспільство, яке навчається, społeczeństwo wiedzy, kapitał edukacyjny*. В «Енциклопедії освіти» поняття «*неперервна освіта*» представлено як процес, що охоплює усе життя людини і забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості, всебічне збагачення її духовного світу як цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність щодо освоєння і вдосконалення знань, умінь і навичок, одержаних у загальних і спеціальних установах, а також шляхом самоосвіти (580).

В сучасних українській та польській мовах актуалізовано й низку термінів, популярних у попередні століття, зокрема лексему *педевтологія (pedeutologia)* (Encyklopedia). Нині педевтологію, науку про суспільну роль педагога, сенс, зміст і результативність праці вчителя, його самовдосконалення, професійну підготовку, уведено до переліку

обов'язкових дисциплін усіх закладів вищої освіти у Польщі. Виокремлюють польські дослідники *андрагогіку загальну; лінгвоандрагогіку, андрагогіку шкільну; андрагогіку здоров'я; андрагогіку праці; андрагогіку відпочинку*; на часі обґрунтування цих термінів в українському педагогічному дискурсі.

Спробою реалізувати міждисциплінарний підхід до науки та навчання можна вважати терміни *освітологія та едукологія*, вживані на позначення кількох наук для дослідження сфери освіти, що характеризують європейський вимір освіти (мовну реалізацію термінів пропонує І.Серебрянська). До змісту освітології відносять філософію освіти, історію освіти, соціологію освіти, культурологію освіти, освітнє право, освітню політику, управління освітою, економіку освіти (Серебрянська 144). Термін *освітологія* функціонує і як загальна (на позначення інтегрованої науки), і як власна назва (українсько-польське / польсько-українське видання «Освітологія»). У Польщі розвивають паралельно англійськомовний термін *едукологія* (від *education* – «освіта»).

Аналіз міжнародних документів, наукових праць дозволяє окреслити семи концепту *освіти* початку XXI ст. (*Report; World*), що ще не знайшли відображення в словниках: розвиток людини, доступність, відкритість, міжкультурність, технологічну інноваційність, а також окреслити освіту як головний складник людського капіталу і національної безпеки держави. Культура якості інноваційної національної безпеки держави значною мірою забезпечується академічною культурою (польське *kultura akademicka*), академічною доброчесністю. Термін *академічна культура* повноцінно увійшов до концепту *освіта* на позначення культури навчання, соціальної, моральної відповідальності за результати дослідження; культури толерантності, що формується в культурно-освітньому просторі закладу, мовної, етичної культури наукових наставників та учнів / студентів.

Цінності академічної культури, академічна доброчесність у процесах викладання та навчання (*academic integrity in the teaching and learning processes*) сформульовано в міжнародних документах, у статті 48 Закону України «Про освіту» (2017). Вагома роль наукового наставника, культура унікальної, неповторної педагогічної дії учителя, викладача, педагога-майстра.

Висновки та перспективи досліджень. Законодавча освітня площа України і Польщі засвідчує, що поняттєво-термінологічний тезаурус освіти переживає етап становлення на шляху інтеграції до Європейського освітнього простору. Серед лексем, які увиразнюють концепт *освіта* в міжнародних документах, яскравого забарвлення набуває «Європа-2020», що актуалізує такі значення: розумний розвиток, що ґрунтується на знаннях та інноваціях; сталий розвиток і більш ефективне використання ресурсів, розвиток, що сприяє соціальній та територіальній згуртованості.

У Законі України «Про освіту» (2017) поняття освіти визначено як основу інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. У законах Польщі (*Ustawa o szkolnictwie wyższym*) освіта порівнюється із спільним суспільним скарбом і ґрунтуються на універсальних засадах етики. У документах акцентовано увагу на лексемі *якість* і на потребі якісного розвитку вищої школи та науки, що сприяє формуванню професійних, світоглядних і громадянських компетентностей у відповідній галузі знань.

В Україні і Польщі в наукових дослідженнях активізовано праксеологічний аспект концептосфери *освіта*, основні семи якої – *успіх*, *ефективність*, *результативність* праці, що може бути зумовлено як глобалізацією, так і ментальними особливостями культури. Концепт розширено термінами *неперервна освіта*, *суспільство знань*, *освітній капітал*, *суспільство, яке навчається*, інтернаціональною освітньою лексикою *компетентність*, *педевтологія*, *андрагогіка*, *едукологія*. Культура якості інноваційної національної безпеки держави значною мірою забезпечується академічною культурою, академічною доброчесністю. Термін *академічна культура* повноцінно увійшов до концептосфери *освіта* на позначення культури навчання, соціальної, моральної відповідальності за результати дослідження, а також культури толерантності, що формується у культурному просторі освітніх закладів.

Лексичні одиниці на позначення концептуальної сфери *освіта* переконують, що в українському та польському освітньому дискурсах він постає як особистісно-орієнтований, соціально-орієнтований, національно-орієнтований, ціннісно-орієнтований феномен, що більш детально розкриємо в наступних публікаціях.

Список використаної літератури

- Бацевич, Флорій. *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ, 2009.
- Голубовська, Ірина. *Етноспецифічні константи мовної свідомості*. Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. Київ, 2004.
- Гончаренко, Семен. *Український педагогічний словник*. Київ, 1997.
- Гумбольдт, Вильгельм. «О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества». *Избранные труды по языкознанию*. Москва, 1984, с. 37-297.
- Енциклопедія освіти*, за ред. В. Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер, 2008.
- Єрмоленко, Світлана. «Мінлива стійкість мовної картини світу». *Мовознавство*, № 3-4, 2009, с. 94-103.
- Єрмоленко, Світлана, Бирик, Світлана, Тодор, Олена. *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. Київ, 2001.
- Загнітко, Анатолій. *Основи дискурсології*. Донецьк, 2008.
- «Закон України Про освіту». *Відомості Верховної Ради*, № 38-39, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

- «Закон України Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради*, № 37–38, 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
- Карасик, Владимир. «Культурные доминанты в языке». *Языковая личность; культурные концепты*. Волгоград; Архангельск, 1996, с. 3–16.
- Кононенко, Віталій. «Концептологія в лінгвістичному аспекті». *Мовознавство*, № 2–3, 2006, с. 111–7.
- Космеда, Тетяна. *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки*. Львів, 2000.
- Котарбинский, Тадеуш. *Избранные произведения*. Перевод с польского М. М. Гуренко. Москва, 1963.
- Маслова, Валентина. *Лингвокультурология*. Москва, 2001.
- Національний освітній глосарій: вища освіта*. 2-ге вид. Київ, 2014.
- Селіванова, Олена. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава, 2006.
- Семенюк, Олег, Паращук, Валентина. *Основи теорії мовної комунікації*. Київ, 2009.
- Сепир, Эдуард. «Статус лингвистики как науки». Сепир, Эдуард. *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. Москва, 1993, с. 259–65.
- Серебрянська, Ірина. *Освіта в Україні: спостереження крізь призму мовної картини світу*. Харків, 2018.
- Словник української мови online. URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>.
- Тараненко, Олександр. «Формування нової системи соціальних цінностей і пріоритетів українського суспільства (на матеріалі української мови кінця XX – початку XXI ст.)». *Мовознавство*, № 3, 2012, с. 3–31; № 5, 2012, с. 14–33; № 6, 2013, с. 3–26; № 1, 2014, с. 3–31; № 3, 2014, с. 3–33; № 5, 2014, с. 14–34.
- Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_058.
- Bartmiński, Jerzy. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin, 2012.
- Bartmiński, Jerzy, Tokarski, Ryszard. “Językowy obraz świat a aspójność tekstu”. *Teoria tekstu. Zbiór studiów*. Wrocław, 1986, s. 65–82.
- Dąbrowska, Anna. *Współczesne problemy lingwistyki kulturowej*. URL: [http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Postscriptum/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1\(48_49\)/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1\(48_49\)-s140-155/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1\(48_49\)-s140-155.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Postscriptum/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1(48_49)/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1(48_49)-s140-155/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1(48_49)-s140-155.pdf).
- Denek, Kazimierz. *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*. Torun, 2000.
- Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 3. Warszawa, 2004.
- Karta nauczyciela po zmianach z 6 grudnia 2007 r.* Poznań, 2008.
- Największy internetowy słownik synonimów*. URL: <https://synonim.net/>.
- Okoń W. *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa, 2007.
- Report of Commission of the European Communities. Memorandum on Lifelong Learning*. URL: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf.
- Словник języка polskiego. URL: https://pl.wiktionary.org/wiki/S%C5%82ownik_j%C4%99zyka_polskiego.
- Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku*. URL: http://cpp.amu.edu.pl/pdf/SSW2020_strategia.pdf.
- Tokarski, Ryszard. “Słownictwo jako interpretacja świata”. *Współczesny język polski*. Lublin, 2001, s. 343–70.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa, 2008. URL: <https://sjp.pwn.pl/oferta/haslo/Uniwersalny-slownik-jezyka-polskiego-serwis-online;5725041.html>.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>

- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym.* URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20051641365>
- Wiatrowski, Zygmunt. "Praca człowieka – wątpliwości, nieporozumienia i realia". *Semper in Altum. Zawsze w wyż.* Stalowa Wola, 2010, s. 613-6.
- World declaration on higher education for the twenty-first century: vision and action.* URL: https://bice.org/app/uploads/2014/10/unesco_world_declaration_on_higher_education_for_the_twenty_first_century_vision_and_action.pdf

References

- Batsevych, Florii. *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky*. Kyiv, 2009.
- Holubovska, Iryna. *Etnospetsyfichni konstanty movnoi svidomosti*. PhD Thesis Abstract. Kyiv, 2004.
- Honcharenko, Semen. *Ukrainskyi pedahohichni slovnyk*. Kyiv, 1997.
- Humboldt, Wilhelm. "O razlichii stroenija chelovecheskih jazykov i ego vlijanii na duhovnoe razvitie chelovechestva". *Izbrannye trudy po jazykoznaniju*. Moskva, 1984, pp. 37-297.
- Entsyklopediia osvity*, edited by V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008.
- Yermolenko, Svitlana. "The Dynamic and Constant Nature of the Linguistic Picture of the World". *Movoznavstvo*, no. 3-4, 2009, pp. 94-103.
- Yermolenko, Svitlana, Bybyk, Svitlana, Todor, Olena. *Ukrainska mova. Korotkyi tlumachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv*. Kyiv, 2001.
- Zahnitko, Anatolii. *Osnovy dyskursolohii*. Donetsk, 2008.
- "Zakon Ukrainy Pro osvitu". *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 38-39, 2017. zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.
- "Zakon Ukrainy Pro vyshchu osvitu". *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, no. 37-38, 2014. zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
- Karasik, Vladimir. "Kul'turnye dominanty v jazyke". *Jazykovaja lichnost'; kul'turnye koncepty*. Volgograd; Arhangel'sk, 1996, pp. 3-16.
- Kononenko, Vitalii. "Kontseptolohiia v linhvistychnomu aspekti". *Movoznavstvo*, no. 2-3, 2006, pp. 111-7.
- Kosmeda, Tetiana. *Aksiolohichni aspekty prahmalinhvistyky: formuvannia i rozvytok katehorii otsinky*. Lviv, 2000.
- Kotarbinski, Tadeusz. *Izbrannye proizvedenija*. Translated by M. M. Gurenko. Moskva, 1963.
- Maslova, Valentina. *Lingvokul'turologija*. Moskva, 2001.
- Natsionalnyi osvithii hlosarii: vyshcha osvita*. 2nd ed. Kyiv, 2014.
- Selivanova, Olena. *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia*. Poltava, 2006.
- Semeniuk, Oleh, Parashchuk, Valentyna. *Osnovy teorii movnoi komunikatsii*. Kyiv, 2009.
- Sapir, Edward. "Status lnhvistyky kak nauky". Sapir, Edward. *Yzbrannye trudy po iazykoznaniiu y kulturolohiu*. Moskva, 1993, pp. 259-65.
- Serebrianska, Iryna. *Osvita v Ukraini: sposterezhennia kriz pryzmu movnoi kartyny svitu*. Kharkiv, 2018.
- Slovnyk ukrainskoi movy online*. services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0
- Taranenko, Oleksandr. "Formation of the New System of Social Values and Priorities of the Ukrainian Society (Based on the Late XXth – early XXIth century Ukrainian Language Materials)". *Movoznavstvo*, no. 3, 2012, pp. 3-31; no. 5, 2012, pp. 14-33; no. 6, 2013, pp. 3-26; no. 1, 2014, pp. 3-31; no. 3, 2014, pp. 3-33; no. 5, 2014, pp. 14-34.
- Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Respubliky Polshcha pro spivrobotnytstvo v haluzi kultury, nauky i osvity*. zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_058
- Bartmiński, Jerzy. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin, 2012.
- Bartmiński, Jerzy, Tokarski, Ryszard. "Językowy obraz świat a aspójność tekstu". *Teoria tekstu. Zbiór studiów*. Wrocław, 1986, s. 65-82.

- Dąbrowska, Anna. *Współczesne problemy lingwistyki kulturowej*.
bazhum.muzhp.pl/media//files/Postscriptum/Postscriptum-r2004_2005-t-
n2_1(48_49)/Postscriptum-r2004_2005-t-n2_1(48_49)-s140-155/Postscriptum-
r2004_2005-t-n2_1(48_49)-s140-155.pdf
- Denek, Kazimierz. *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*. Toruń, 2000.
- Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. Vol. 3. Warszawa, 2004.
- Karta nauczyciela po zmianach z 6 grudnia 2007 r.* Poznań, 2008.
- Największy internetowy słownik synonimów*. synonim.net/.
- Okoń W. *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa, 2007.
- Report of Commission of the European Communities. Memorandum on Lifelong Learning*.
arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf.
- Słownik języka polskiego*. pl.wiktionary.org/wiki/S%C5%82ownik_j%C4%99zyka_polskiego.
- Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku*.
cpp.amu.edu.pl/pdf/SSW2020_strategia.pdf.
- Tokarski, Ryszard. "Słownictwo jako interpretacja świata". *Współczesny język polski*. Lublin, 2001, s. 343–70.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa, 2008. sjp.pwn.pl/oferta/haslo/Uniwersalny-slownik-jezyka-polskiego-serwis-on-line;5725041.html.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.
prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym*.
prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20051641365
- Wiatrowski, Zygmunt. "Praca człowieka – wątpliwości, nieporozumienia i realia". *Semper in Altum. Zawsze w wyż*. Stalowa Wola, 2010, s. 613-6.
- World declaration on higher education for the twenty-first century: vision and action*.
bice.org/app/uploads/2014/10/unesco_world_declaration_on_higher_education_for_the_twenty_first_century_vision_and_action.pdf.

Стаття надійшла до редколегії 29.09.2018